

LÖÖPPI

4 / 2024 · HELSINGIN S

LÄHILUKIJA

Käännös on kääntäjän oma tulkinta alkuperäisestä teoksesta, sanoo unkarilaista kirjallisuutta suomentava Minnamari Sinisalo.

HELSINGIN SEUDUN
JOURNALISTIEN JÄSENLEHTI

31. vuosikerta

Vastaava päätoimittaja

Marjaana Varmavuori
puh. 050 545 4130
marjaana.varmavuori@gmail.com

Tuottaja

Annamari Typpö
puh. 050 387 4005
annamari.typpo@gmail.com

Graafikko

Outi Kainiemi

Muu julkaisuryhmä

Satu Björn
Pekka Holmström
Hanna Raijas-Turva

Kannen kuva

Laura Vuoma

Helsingin Seudun Journalistit
Puheenjohtaja

Marjaana Varmavuori

HSJ:n toimisto

Kaisaniemenkatu 1 BA 7. krs.
00100 Helsinki

Toiminnanjohtaja

Johanna Sillanpää

Hallintopäällikkö

Jaana Virtanen

Painopaikka

Grano

ISSN -L 1455-0032

HSJ TIEDOTTAA TILAISUUKSISTA
SÄHKÖPOSTILLA. VARMISTA,
ETTÄ MEILLÄ ON TOIMIVA
SÄHKÖPOSTIOSOITTEESI.

PEKKA HOLMSTRÖM

16

*Kulttuuri on elimellinen osa yhteiskuntaa,
mutta kulttuurijournalismin tilalla
on tyhjiö, kirjoittaa vapaa toimittaja
ja kirjailija Minna Lindgren.*

- 3 PÄÄKIRJOITUS**
- 4** Työtä ulostesateessa
- 11** Jotain muuta kuin netissä jurnuttamista
- 16 KOLUMNI** Kuinka tyhjiö syntyi
- 18** Kömpelyydet menevät kääntäjän piikkiin
- 23** Vähemmän juttuja
- 24 HELMIJUTTU** Ihan hyvä sivubisnes?
- 28** Hollywood-asiantuntija
- 31 KÄÄNNEKOHTA** Teemu Luukka aikoo tehdä töitä eläkkeelläkin

Rajansa kaikella

KULUNUT syksy on ollut muutosneuvottelurintamalla synkin aikoihin. Viimeinen silaus ovat Ylen marraskuussa käynnistämät, jopa 375 henkilön irtisanomiseen tähtäävät neuvottelut.

Aiemmin vuoden aikana käydyt muutosneuvottelut ovat jo ehtineet vaikuttaa erityisesti uransa alkupuolella olevien työtilanteeseen. Määräaikaisuuksia ei ole jatkettu, ja puitesopimuksilla työskenteleville ja freelancereille on vähemmän töitä tarjolla.

Kun Ylen massiiviset neuvottelut saadaan alkuvuodesta päätökseen, alan työmarkkinat hyttyvät pitkäksi aikaa. Alalle tuleville on merkittävästi vähemmän työ- tai edes harjoittelumahdollisuuksia, ja ne, joilla työtä on, ovat motissa nykyisissä työpaikoissaan.

Moni journalismin parissa työskentelevä on todennäköisesti tottunut ajattelemaan, että jos työt alalla loppuvat, aina voi vaihtaa viestintähommiin. Taloudellisesti vaikeat ajat ovat kuitenkin vaikuttaneet myös viestintäalan työpaikkoihin.

Viestinnän asiantuntijoiden ammattijärjestö Viesti ry tiedotti lokakuun lopussa, että avointen viestintätyöpaikkojen määrä on laskenut tänä vuonna kuin lehmän häntä. Elokuussa

paikkoja oli avoinna vain kuusi. Edellisen keran tilanne on ollut yhtä huono lähemmäs 20 vuotta sitten.

Vaikka tilanne on loppukesästä hieman kohentunut, avoimien työpaikkojen määrä alalla on silti pienempi kuin viime vuonna keskimäärin. Viestintäalan työllisyysnäkyminen yllä on omat mustat pilvensä. Niihin lukeutuvat muun muassa hallituksen ajamat julkishallinnon leikkaukset.

Työnantajille asetelma on tietysti tietyllä tavalla herkullinen. Työvoiman ylitarjonta antaa mukavasti selkänojaa työehdoista neuvotellessa. Mediapomojen ei kannata kuitenkaan ihastua liikaa vallan tunteeseen.

Jos työehtojen polkeminen menee liian pitkälle, on riskinä, että alan houkuttelevuus kärsii. Töitä painetaan kutistuneissa toimituksissa monesti oman hyvinvoinnin kustannuksella, eikä palkassakaan välttämättä ole juhlimista. Moni tekee journalismia niin sanotusti rakkaudesta lajiin ja koska työ on tärkeää, mutta rajansa kaikella. Ei näitä hommia hinnalla millä hyvänsä tehdä. ●

”Mediapomojen ei kannata ihastua liikaa vallan tunteeseen.”

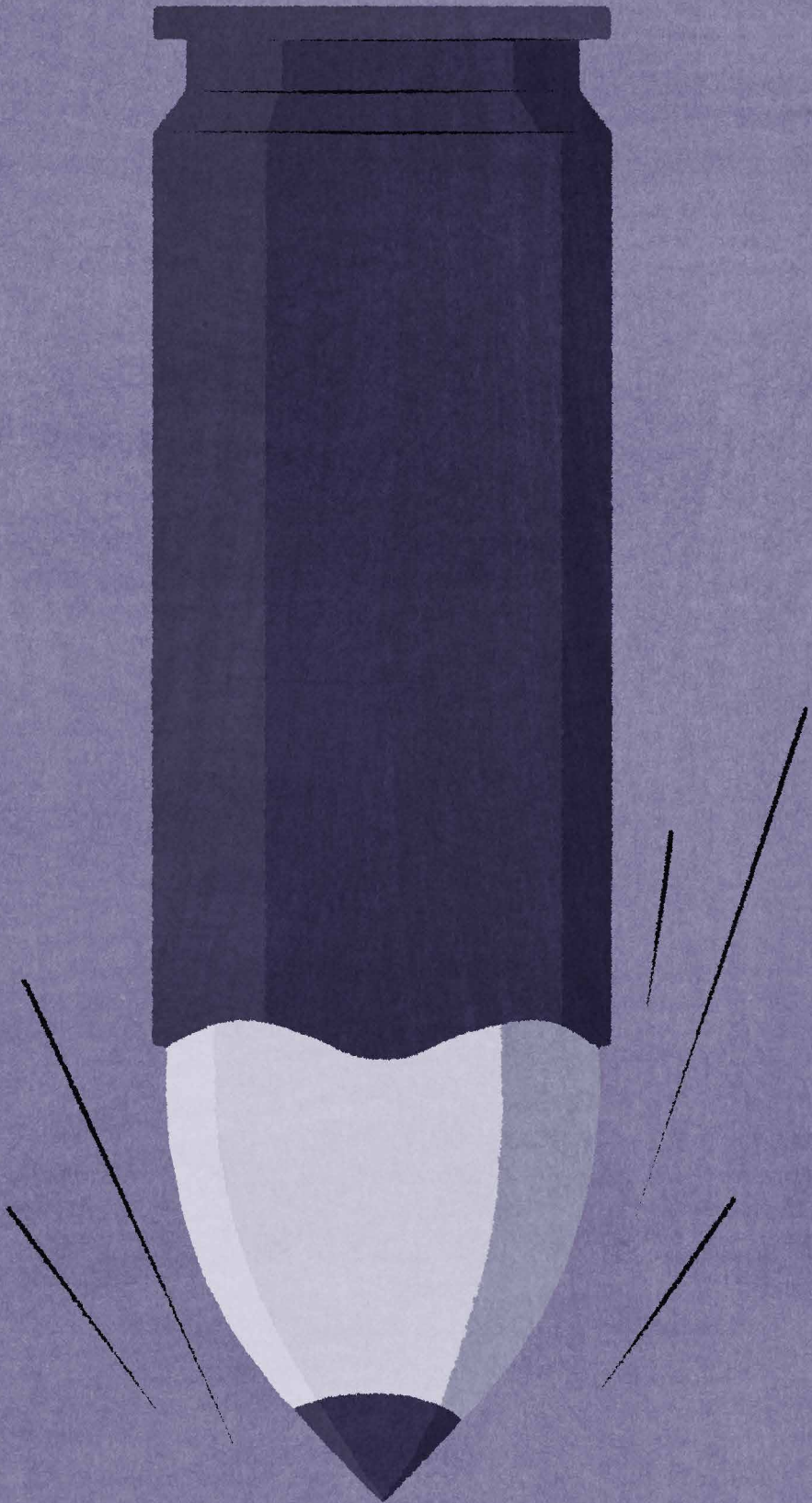
Marjaana Varmavuori

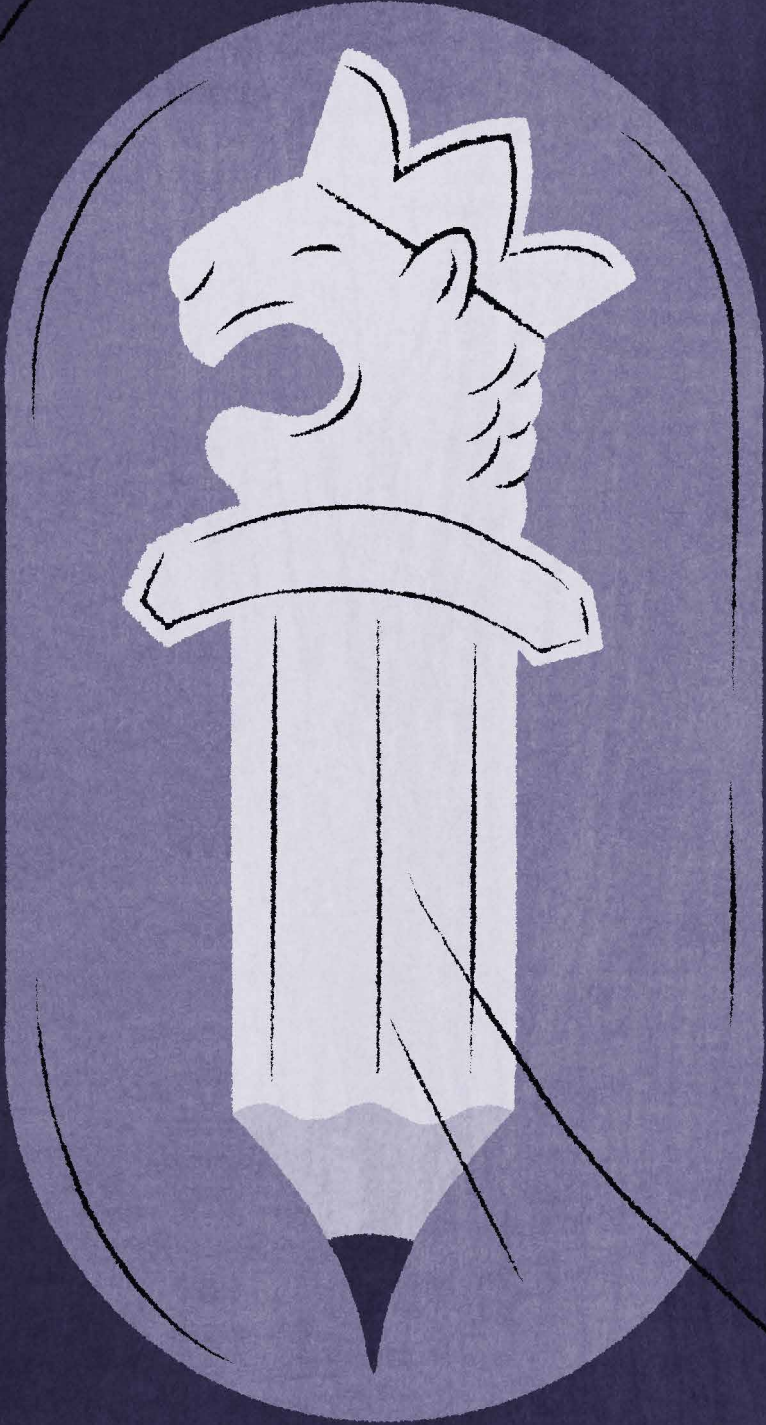
marjaana.varmavuori@gmail.com

TYÖTÄ ULOSTE- SATEESSA

Toimittajien häirintä saa uusia muotoja. Eurooppalainen hanke etsii keinoja journalistien turvallisuuden parantamiseen.

TEKSTI MILLA PALKOAHO KUVITUS OUTI KAINIEMI

Syyskuun lopussa Ranskan Strasbourgiiin kokoontui asiantuntijoita yli kahdestakymmenestä maasta keskustelemaan toimittajien turvallisuudesta. Kyseessä oli yksi Euroopan neuvoston viisivuotisen Journalists Matter -kampanjan tapahtumista.

Olin itse paikalla edustamassa Suomea. Lähdin seminaariin Tutkivan journalismin yhdistyksen kautta, jossa toimin varapuheenjohtajana. Paikalla oli lisäksi vain muutama toimittaja. Muut osallistujat tulivat erilaisista järjestöistä tai eri maiden hallinnosta tai poliisivoimista.

Koin seminaarin asetelman hetkittäin surkuhupaisaksi.

Samaan aikaa kun istuimme keskustelemassa siitä, miten poliisi voisi paremmin suojella työtään tekeviä toimittajia, kollegani *Helsingin Sanomista* oli keskellä oikeudenkäyntiä. Tutkivaa toimittajaa **Paavo Teittistä** syytettiin muun muassa törkeästä kunnianloukkauksesta hänen kirjoitettuaan poliisista, joka tutki seksuaalirikosvyyhtiä ja oli aloittanut seksisuhteen kyseisessä vyyhdissä uhriksi joutuneen nuoren miehen kanssa.

Journalisteihin kohdistuu yhä enemmän häirintää. Se saa myös uusia muotoja. Perinteisemmän häirinnän ja maalittamisen rinnalle ovat alkaneet nousta netin vakoiluohjelmat ja kiusantekomielessä tehdyt rikosilmoitukset.

Strasbourgiiin kaksipäiväisessä seminaarissa pohdittiin, millä keinoin viranomaiset voivat auttaa journalisteja, jotta nämä voisivat toteuttaa yhteiskunnallista tehtäväänsä.

– Pelko johtaa itsesensuuriin sekä tärkeistä asioista aliraportoimiseen, totesi European Centre for Press and Media Freedom -järjestön hallituksen jäsenen, saksalainen **Rebecca Harms**.

Luoti kirjekuoressa

Harms muistutti, että toimittajat tekevät työtä, joka vahvistaa hyvinvointivaltiota. Työtä tehdään kuitenkin yhä kovemmassa paineessa. Oma lukunsa on tilanne sota-alueilla, kuten Ukrainassa, mutta toimittajien työ on vaarallista usein myös vakaisissa yhteiskunnissa.

Tilaisuudessa kerrottiin karuja käytännön esimerkkejä: toimittajia on heitetty ulosteella, mielenosoituksista raportoineisiin toimittajiin on kohdistettu väkivaltaa, toimittajien osoitteita ja muita henkilötietoja on jaettu netissä.

Esimerkiksi Hollannissa raportoitiin viime vuonna yhteensä 228 tapausta, joissa rikos, kuten uhkailu, ahdistelu, omaisuusrikos tai ilkivalta, kohdistui toimittajaan. Eräs toimittaja sai kotiinsa postitse luodin kirjekuoressa.

Saksalaisen Baijerin osavaltion tilannetta sen sijaan kuvattiin peräti erinomaiseksi. Siellä toimittajat kohtaavat tilastojen mukaan poliittisesti motivoitunutta ahdistelua, häirintää ja uhkailua tosielämässä noin 40 kertaa vuodessa ja internetissä noin 20 kertaa vuodessa. Luvut ovat olleet viime aikoina lievässä laskusuunnassa.

Erityisenä huolenaiheena Baijerissa on ollut toimittajien turvallisuus sekä äärioikeiston etä ”salaliittoteoreetikkojen” mielenosoituksissa. Näissä tapahtumissa poliisilla on ollut haasteita pitää huolta toimittajien koskemattomuudesta väkijoukossa.

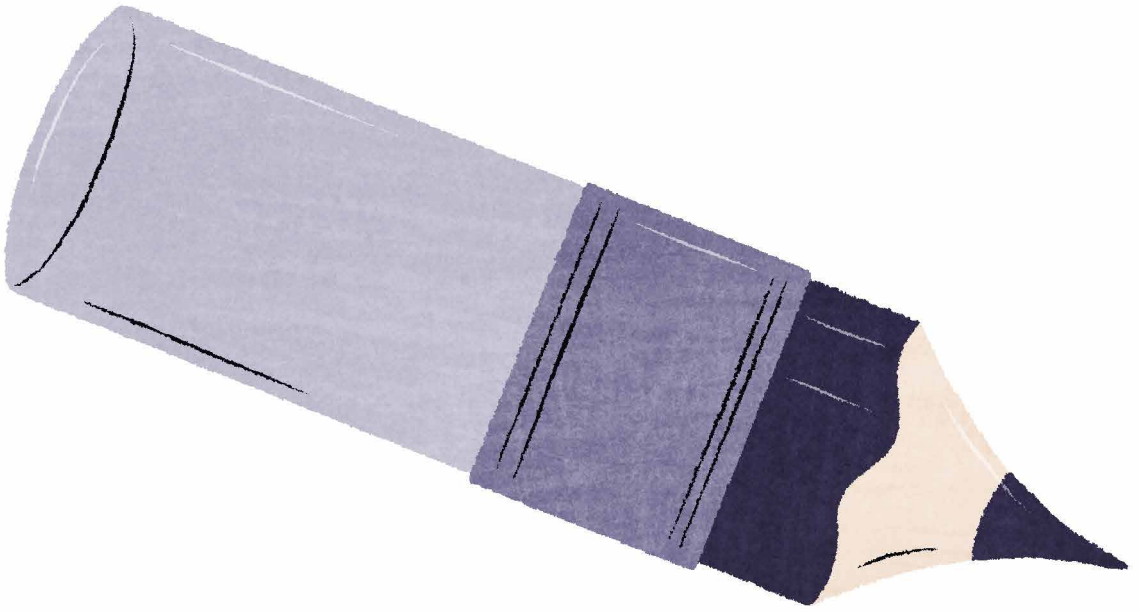
Saksalaisen poliisiviranomaisen kehuessa Baijerin tilannetta nähtiin salissa myös silmien pyörittelyä. Berliiniläisessä mediassa työskentelevä saksalaistoimittaja **Franziska Klemenz** kertoi, kuinka poliisit ovat mielenosoituksissa painostaneet toimittajia esittämään mielenosoittajille oman henkilökorttinsa todistaakseen henkilöllisyytensä ja toimittaja-asemansa.

– Näitä tietoja on sitten levitetty mielenosoituksen jälkeen netin keskustelupalstoilla, Klemenz kertoi.

Norjassa tilanne on poliisilakimies **Kai Spurklandin** mukaan suhteellisen hyvä. Poliisi keskittyykin erityisesti niihin toimittajiin, jotka ovat eniten tulilinjalla. Sellaisia ovat Spurklandin mukaan vähemmistöihin kuuluvat toimittajat sekä toimittajat, jotka raportoivat Gazan tilanteen kaltaisista ristiriitaisista reaktioista herättävistä aiheista.

Ruotsissa erityisen tyypillistä on netissä tapahtuva uhkailu. Ruotsalaiskyselyiden mukaan lähes joka viides toimittaja on kokenut häirintää. Näiden joukossa korostuvat naiset. Maassa otettiin vuonna

PERINTEISEMMÄN HÄIRINNÄN JA MAALITTAMISEN RINNALLE OVAT ALKANEET NOUSTA NETIN VAKOILUOHJELMAT JA KIUSANTEKOMIELESSÄ TEHDYT RIKOSILMOITUKSET.

ENITEN TUNTEITA HERÄTTÄVIKSI AIHEIKSI KOETTIIN TUTKIMUKSESSA MUUN MUASSA MAAHANMUUTTO, POLITIIKKA SEKÄ TASA-ARVO- JA YMPÄRISTÖKYSYMYKSET.

2023 käyttöön uusi lainsäädäntö, jossa rangaistuksia erilaisista rikoksista voidaan koventaa, jos rikos kohdistuu työtään tekevään journalistiin.

Häirintä johtaa itsesensuuriin

Tuoreimmassa lehdistönvapautta mittaavassa Toimittajat ilman rajoja -järjestön (RSF) lehdistönvapausindeksissä Suomi on viidennellä sijalla.

Kaikilla mittareilla emme kuitenkaan sijoitu niin korkealle: sosiokulttuurisilla mittareilla mitaten Suomi on RSF:n tilastoissa vasta 14., indeksin turvallisuuspainotuksessa taas sijalla 21.

– Tämä merkitsee sitä, että toimittajien häirintä, maalittaminen ja vihapuhe ovat kaukana siltä tasolta, mitä Suomen kaltaisessa sivistysvaltiossa tulisi voida odottaa, kommentoi RSF:n Suomen osaston puheenjohtaja **Kaius Niemi** tämän vuoden keväällä.

Ilmiötä on tutkittu Tampereen yliopiston tutki-

musprojektissa, jossa häirinnän lisäksi selvitettiin sen laajempia vaikutuksia koko ammattikuntaan sekä työyhteisöihin.

Ilmari Hiltusen vuonna 2022 julkaistussa väitöskirjassa todetaan, että erityisesti verkossa tapahtuvat joukkoistetut, yksittäisiin toimittajiin kohdistuvat häirintä- ja uhkailukampanjat ovat journalistien kokemusten perusteella yleistymässä.

Kuten Strasbourgissakin pelättiin, Hiltusen tutkimus vahvistaa häirinnän johtavan itsesensuuriin.

– Laajemman tutkimusryhmämme tekemässä jatkotutkimuksessa syksyllä 2021 lähes kolmasosa vastanneista journalisteista ilmoitti, ettei mielellään tee juttuja tietyistä aiheista tai näkökulmista, ja lähes kuudesosa kertoi jättävänsä tiettyjä juttuja kokonaan tekemättä painostuksen ja uhkailun pelossa, Hiltunen kertoi Tampereen yliopiston julkaisemassa tiedotteessa vuonna 2022.

Vaikka Hiltusen sekä **Aleksi Suurisen** ja **Reetta Pöyhjärin** *Media & viestintä* -julkaisussa ilmestyneessä ”Journalistien painostus ja uhkailu Suomessa: yleisyys ja vaikutukset” -artikkelissa todetaan, että painostuksen ja uhkailun kokemukset olivat suomalaisten journalistien keskuudessa yhä vuonna 2022 harvinaisia ja satunnaisia, niillä oli silti laajoja heijastusvaikutuksia.

Tutkimusartikkelissa todetaan, että toimittajien pelko tietynlaisen uutisoinnin laukaisemista negatiivisista seurauksista voi aiheuttaa sananvapauden ja demokratian kannalta epätoivottuja seurauksia.

Eniten tunteita herättäviksi aiheiksi koettiin tutkimuksessa muun muassa maahanmuutto, politiikka sekä tasa-arvo- ja ympäristökysymykset. Eräs vastaajista kertoi, että on kollegoidensa kanssa ryhtynyt karttamaan aiheita, joista seuraa kuormittavia törkyviestejä.

Kuten monella kollegalla, myös minulla on oma-kohtaisia kokemuksia yleisön vihaisista reaktioista.

Olen kuluneen vuoden aikana kahdesti löytänyt itseni tilanteesta, jossa tietojani jaetaan keskustelualusta Ylilaudalla ja sosiaalisen median tileilläni sekä sähköpostiini yritetään murtautua. Toiselle kerralla asialla oli rikosuutisoinnin yhteydessä nimensä julkaisusta suuttunut mies, toisella kertaa joukko kirjaa käsittelevästä kolumnista suivaantuneita lukijoita.

PR-poliiseja ja lisäkoulutusta

Strasbourgissa poliisiviranomaiset esittelivät paikallisia käytäntöjään.

Useissa maissa on kokeiltu muun muassa erityisesti mediaa palvelevaa poliisia, eräänlaista PR-poliisia, joka mielenosoituksissa toimii kentällä yhteyshenkilönä toimittajien ja virkavallan välillä.

Tämänkaltaisia mediapoliiseja on pilotoitu ainakin Itävallassa ja Irlannissa.

Montenegrossa poliisikoulutukseen kuuluu osio, jossa käsitellään journalismin yhteiskunnallista merkitystä, lainsäädäntöä ja tapoja turvata toimittajien työ.

Ruotsissa taas toimittajat olivat oma-aloitteisesti yhteydessä poliisiin ja esittivät oman toivelistansa. Siihen kuului paikallisen yhteyshenkilön nimeäminen kullekin poliisilaitokselle, yhteisiä koulutustilaisuuksia, ennakkotiedotusta mielenosoitusten alla sekä parempaa tiedotusta toimittajia koskevista rikoksista ja niiden tutkintaprosesseista.

Tämän toivelistan pohjalta Lounais-Ruotsissa kourallinen poliisilaitoksia osallistui vuoden mittaiseen pilottikokeiluun. Osana kokeilua poliiseja on koulutettu median tehtävästä ja toimittajat ovat saa-

neet koulutusta poliisin työstä. Osapuolia on pyritty tuomaan lähemmäs toisiaan erilaisissa tapaamisissa.

Ruotsalaisille oli tärkeää korostaa, että yhteistyön tiimoilta toteutetuissa tapaamisissa oli kaikenlainen journalistinen tiedonhankinta kielletty.

”Hollannin malli”

Erityisen ponnekkaasti journalistien heikentyneeseen turvallisuustilanteeseen on puututtu Hollannissa.

Toimiin ryhdyttiin vuonna 2019, kaksi vuotta sen jälkeen, kun synkät tilastot maan journalistien tilanteesta tulivat esiin: tutkimusten perusteella yli 60 prosenttia journalisteista oli kokenut väkivaltaa tai uhkailua työnsä vuoksi ja lähes 80:tä prosenttia oli uhkailtu työtä tehdessä.

Hollantilaisen poliisin **Wim Hoonhoutin** mukaan tilanne on heikentynyt entisestään vuoden 2019 mittauksesta. Syynä ovat hänen mukaansa Ukrainan ja Lähi-idän kriisit, koronapandemia, maahanmuuttokysymykset ja muut yhteiskunnan jakolinjoja syventävät ilmiöt.

Hollannissa lähdettiin kehittämään Safepress-protokollaa, jota sekä media että valtio rahoittavat. Ohjeistusta on ollut kehittämässä PersVeilig-niminen järjestö, joka toimii alustana poliisin ja median edustajien yhteistyölle.

Poliisilla on journalisteille oma ”kuuma linja”, jonne voi ilmoittaa rikoksista tai pyytää apua. Sen lisäksi kaikissa poliisiympäristöissä on medialle oma poliisi, jonka toimittajat tavoittavat ympäri vuorokauden.

Suora yhteys on poliisin lisäksi myös syyttäjälle. Sekä poliisi että syyttäjä ovat sitoutuneet priorisoimaan tapauksia, joissa uhrina on ollut työtään tekevä toimittaja.

Toimittajille on tarjolla myös lakineuvontaa ja psykologista tukea. Hollannissa freelance-toimittajille on saatavilla lisäksi omia palveluita Safepress-protokollan puitteissa.

Samankaltainen malli on käytössä myös Irlannissa, jossa mediaan erikoistunut poliisiyksikkö vastaa toimittajien hätätilanteisiin ympäri vuorokauden. Myös Irlannissa on panostettu siihen, että toimittajiin kohdistuvien rikosten tutkinta ja oikeuskäsittely olisi nopeaa ja tehokasta.

Jännitteinen suhde

Strasbourgissa kokoontunut joukko tuntui jakavan voimakkaasti näkemyksen, että toimittajien työ on yhteiskunnallisesti merkittävää ja viranomaisten tulee huolehtia sen turvallisuudesta.

Kipukohtiakin poliisien ja journalistien suhteessa on, vaikka niitä harvempi puhuja toi esiin.

Itävallan poliisihallinnon edustaja **Erns Albrecht**

kuitenkin aloitti oman puheenvuoronsa toteamalla, että poliisien ja toimittajien välillä on myös epäluotamusta.

Kun tästä kysyttiin tarkemmin, Albrecht kertoi epäluottamuksen johtuvan muun muassa siitä, että lehdistössä poliisin toimintaan kohdistettu kritiikki on loukannut poliiseja. Uutisointi on välillä tuntunut Albrechtin mukaan epäoikeudenmukaiselta.

Albrechtin mukaan ristiriitoja aiheuttaa se, että sekä toimittajat että poliisi kokevat olevansa ”vahtikoiria” yhteiskunnassa.

Paavo Teittisen tapaus, josta käräjäoikeus antaa ratkaisunsa marraskuun aikana, on yksi esimerkki siitä, ettei roolijako ole aina selvä. Myös poliisi on joskus vallan vahtikoirien hampaissa.

Seminaarissa esiin nousi myös se, että poliisit ja toimittajat kohtaavat kentällä usein jo valmiiksi kiireässä ilmapiirissä, kuten protestien tiimellyksessä, eikä tilaisuuksia rauhalliseen vuorovaikutukseen useinkaan ole.

Ruotsalaista poliisiviranomaista edustanut **Martina Lindberg** toi esiin, että toimittajat ovat toisinaan myös itse aktivisteja, jolloin poliisin on vaikeampi tarjota turvaa kentällä. Silloin Lindbergin mukaan on vaikea määritellä sitä, miten poliisi toimittajaa suojelee.

Poliisin äärioikeistoyhteydet

Erityisesti ruotsalaisten ja norjalaisten seminaaripuheenvuoroja oli helppo peilata suomalaiseen yhteiskuntaan. Näennäisesti toimittajan työhön liittyvät riskit ovat Pohjoismaissa hyvin samanlaisia, mutta länsinaapureissa toimivien toimittajien suhde poliisiin tuntuu muodollisemmalta kuin Suomessa.

Tästä sain omakohtaisen opetuksen rikostapaukseen liittyvällä juttukeikalla Norjassa, jossa paikallinen lehdistö teki nopeasti selväksi sen, että norjalaisille poliiseille ei olisi sopivaa soitella samaan tyyliin kuin Suomessa. Tietoa annettaisiin poliisin ehdoilla ja tarkan byrokraattisesti.

On mahdotonta ennustaa, mihin suuntaan Suomessa poliisin ja median suhde kehittyy, mutta yhteiskunnan yleiset kehityssuunnat ennustavat yhä suurempaa epäluottamusta.

Strasbourgissa paikalla olleet toimittajat ilmaisivat huolensa myös siitä, että poliisivoimissa työskentelee ihmisiä, joilla on yhteyksiä äärioikeistoon ja lehdistöön vihamielisesti suhtautuviin tahoihin.

Ilmiöstä on viitteitä Suomessakin. Poliiseja on erotettu äärioikeistolaisen ideologian vuoksi, ja poliisin tiedetään vuotaneen tietoja ääriryhmälle. ●

Suomessa otetaan ensiksi oppia Hollannista

SUOMESSA Journalists Matter -hankkeen tiimoilta on järjestetty toistaiseksi yksi tilaisuus.

Toukokuun puolivälissä joukko suomalaisia toimittajia ja media-alan vaikuttajia kokoontui Kuloosaaren Casinolle keskustelemaan toimittajien turvallisuudesta. Tilaisuudessa kuultiin puheenvuoroja muun muassa Ylen turvallisuuspäälliköltä ja Norjan journalistiliitosta sekä pidettiin työpajoja, joiden teemat liittyivät muun muassa maalitukseen ja olympialaisten kaltaisissa haastavissa ympäristöissä työskentelyyn.

Tapahtuman järjesti huoltovarmuusorganisaatio Mediapooli, ja tulevana keväänä luvassa on jatkoa. Mediapooli on hankkeen suomalaisen järjestelyryhmän puheenjohtaja. Ryhmän sihteerinä toimii erityisasiantuntija **Vesa Kekäle** ulkoministeriöstä, joka taas on hankkeen yhteystaho Euroopan neuvostoon.

– Kansallisen toteutuksen osalta ajatus on, että

haltijuus on media-alan toimijoilla. He tietävät parhaiten, mikä paikallinen tilanne on ja millaisia toimia tarvitaan, Kekäle kertoo.

Tulevaisuudessa hankkeen tiimoilta on Suomessa määrä toteuttaa yksi kansallinen vuosittainen päätapahtuma. Viime kevään tilaisuus oli ensimmäinen laatuaan. Ensi vuonna vieraaksi on kutsuttu hollantilainen PersVeilig-järjestö.

Kekäleen mukaan vertaisoppiminen muilta mailta onkin hankkeessa suositeltu tapa kehittää paikallista toimintaa.

Suomelle läheisimmät vertailukohtat Kekäle löytää pohjoismaisista naapureista, kuten Ruotsista ja Norjasta.

– Meillä on kansainvälisesti verrattuna hyvä tilanne, sillä Suomessa ei esimerkiksi ole ollut toimittajamurhia. Toisaalta kun on kartoitettu suomalaisten toimittajien tilannetta, on esiin noussut ongelmia, kuten sosiaalisen median vihamielinen viestintä toimittajia kohtaan, Kekäle sanoo.

Kekäleen mukaan verkkohäirintää kokeneet toimittajat ovat toivoneet esimerkiksi psykologista tukea. ●

Jotain muuta kuin netissä jurnuttamista

Lööppi vieraili Tampereen yliopiston järjestämässä uutislukupiirissä, jossa tutkijat keskustelevat yleisön kanssa journalismista. Illan aikana kuultiin suoraa puhetta muun muassa otsikoinnista.

TEKSTI TUUKKA TUOMASJUKKA **KUVAT** LAURA VESA

Kaisa Puttonen poikkesi uutislukupiiriin iltakävelynsä lomassa.

Tässä on alkuun luento-osuus, mutta se ei ole kauhean paha, sanoo väitöskirjantutkija **Liisa Ovaska**.

14 ihmisen yleisö seuraa Tampereen pääkirjasto Metson pohjakerroksen huoneessa keskiviikkoyltana, kun Ovaska ja hänen kollegansa **Pauliina Penttilä** kertovat journalismia käsittelevistä tutkimuksistaan.

Ne on tehty *Iltalehdestä*: Penttilä seurasi siellä toimittajia ja heidän suhtautumistaan otsikoihin, Ovaska taas haastatteli lehden lukijoita siitä, miten he kokevat otsikot.

Luennon – tai lyhyen alustuksen, kuten se on virallisesti esitelty – jälkeen on tarkoitus keskustella ihmisten kanssa journalismista. Yliopisto ja Tampereen kaupunginkirjasto markkinoivat tapahtumaa verkkosivuillaan suurten kysymysten kautta:

Miksi verkkouutisten otsikot ovat usein niin arvoituksellisia? Miksi uutinen kätketään klikki-otsikon taakse? Mitä media meidän klikkauksistamme tahtoo?

Olemme uutislukupiirissä, kirjastossa järjestettävässä yleisötapahtumassa, jossa tutkijat keskustelevat journalismista yleisön kanssa.

Liisa Ovaska korostaa puheenvuoronsa alussa, että he eivät ole tulleet keräämään aineistoa, vaan tapahtuman tarkoitus on palvella yleisöä. Se tarkoittaa, että kuulijat pääsevät keskustelemaan niin keskenään kuin tutkijoiden kanssa.

Yleisö näyttää samalta kuin kirjaston tapahtumissa yleensäkin: enimmäkseen keski-ikäiseltä ja sitä vanhemmalta. Sivupöydällä on tarjolla kahvia ja lajitelma erilaisia keksejä.

Kun alustukset päättyvät, keskustelu on ensimmäisestä puheenvuorosta alkaen intensiivistä.

– Olen sitä ikäluokkaa, että

Media-lukutaitoa koskevassa keskustelussa on kaksi katvealuetta: journalismi ja aikuiset.

lehdistö kertoo siitä, mitä on tapahtunut, eikä siitä, mitä yleisö haluaa kuulla. Miksi se on tällaiseksi kääntynyt? kysyy yksi osallistujista.

Ideana synnyttää media-kriittistä keskustelua

Uutislukupiirin tausta on 1990-luvulla. Silloin Tampereen yliopiston journalismin tutkijat järjestivät vuosittaista journalismikritiikin seminaaria, jonka yhteydessä julkaistiin myös *Journalismikritiikin vuosikirja*.

Tapahtumat olivat suosittuja: pahimmillaan osa osallistujista joutui seisomaan, kun luentosalin 200 istumapaikkaa olivat kaikki varattuja.

Kun perinne päättyi 2000-

luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulla, kului noin kymmenen vuotta, ennen kuin yliopisto alkoi elvyttää sitä. Syntyi Media-kritiikin iltapäivä, joka järjestetään joka helmikuu mediataitoviikolla Tampereen pääkirjastossa.

– Ajatuksena on ollut, että halutaan kutsua aikuista yleisöä jonkun teeman ympärille käymään mediakriittistä keskustelua, kuvailee projektipäällikkö **Satu Seppä** Tampereen yliopistosta.

Pian järjestäjät alkoivat harmitella, että tapahtuma on vain kerran vuodessa. He alkoivat miettiä kirjaston kanssa uusia tapahtumamuotoja, ja syntyi idea uutislukupiiristä. Tähän vaikutti Sepän mukaan se, että media-lukutaitoa koskevassa keskustelussa on kaksi katvealuetta: journalismi ja aikuiset. Tällä hän tarkoittaa, että medialukutaidossa keskitytään yleensä nuoriin ja muihin mediasisältöihin.

Myös kirjasto innostui ideasta demokratiakasvatuksen näkökulmasta. Tämän jälkeen Alfred Kordelinin säätiö antoi rahoituksen vuoden mittaiselle hankeelle, joka jatkuu joulukuun loppuun.

Suorapuheiset tutkijat selittämässä journalismia

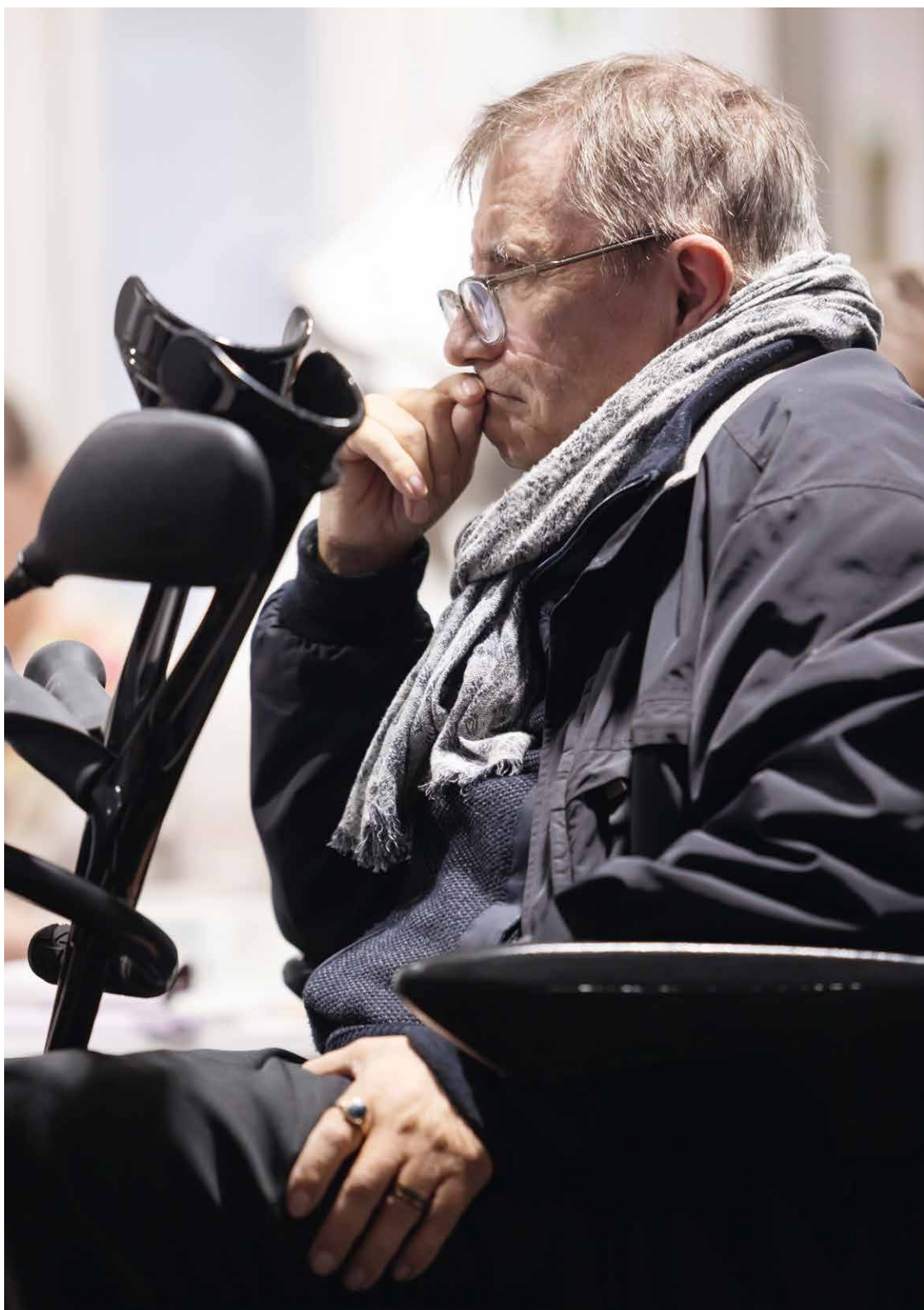
Uutislukupiiri johtaa nimenä osittain harhaan. Tapahtumissa ei käsitellä tiettyjä uutisia, joihin osallistujat perehtyvät etukäteen. Sen sijaan keskustelu on lukupiirimäisen avointa ja osallistujien havaintoihin perustuvaa.

– Minkälaisina ne toimittajat meitä lukijoita pitävät? kysyy yksi osallistuja.

– Ääliöinä, vastaa toinen.

– ”Maija julkaisi rohkean kuvan, Matti kommentoi viiltävästi.” Kuka tällaisia lukee? ensimmäinen jatkaa.

Suorapuheisilta tuntuvat myös tutkijat Ovaska ja Penttilä, kun he selittävät toimittajien ja yleisön

Esa Hakalaa häiritsee, että lehtiartikkeleista puhutaan juttuina.

Liisa Ovaska ja Pauliina Penttilä ovat tehneet tutkimusta Iltalehden otsikoinnista toimittajien ja lukijoiden näkökulmasta.

toimintaa. Penttilä esimerkiksi kertoo, kuinka osa toimittajista pitää klikkiotsikon käsitettä jopa halventavana.

Ovaska taas avaa tutkimuksensa pohjalta, kuinka lukijat ovat taitavia tulkitsemaan jo ennen otsikon avaamista, milloin otsikolla on katetta ja milloin aihe on uutisköyhä. Lisäksi lukijat ovat hänen mukaansa pettyneitä itseensä, jos sortuvat avaamaan jutun.

Ovaskalla on myös toinen huomio: koska klikkauskäärät ovat niin valtavia, toimittajat aidosti uskovat niiden kertovan yleisön toiveista.

Lööpin vierailema uutislukupiiri on järjestyksessään kolmas – ja Sepän mukaan ehdottomasti onnistunein. Keskustelu on vilkasta ja osallistujamäärä sopiva.

Tapahtumat alkoivat kaupungin kirjaston toiveesta eri puolilla kau-

punkia: keväällä Hervannan kirjastossa järjestettiin yksi lukupiiri, syksyllä Tesoman kirjastossa toinen. Eri tapaamisissa ovat mukana eri tutkijat. ”Kertovatko uutiset sinulle tärkeistä asioista?” kuului Hervannan lukupiirin aihe, mutta paikalle tuli vain viisi osallistujaa.

– Me saimme aikaiseksi tosi hyvän keskustelun, mutta sitä ei löydetty, Seppä sanoo.

Toinen tapahtuma järjestettiin Tesomalla, jossa puhuttiin vilkkaasti luottamuksesta uutismediaan ja siitä, mitä tutkimus kertoo aiheesta. Enemmistö osallistujista halusi jatkaa keskustelua, mistä kertoo se, että yli puolet *Lööpin* seuraaman lukupiiritapaamisen väestä oli alun perin mukana Tesomalla.

Tosin Pauliina Penttilän ja Liisa Ovaskan vetämä uutislukupiiri yritettiin aiemmin kertaalleen

”Voin klikkailla asioita vahingossa tai hovin vuoksi. Ei se tarkoita, että se kiinnostaa minua välttämättä ollenkaan.”

järjestää Lielahden kirjastossa. Silloin paikalle ei tullut ketään. Järjestäjät eivät osanneet huomioida, että Tapparalla oli peli samaan aikaan – jääkiekkokaupungissa kun ollaan.

Klikata voi myös vahingossa

Yksi illan aktiivisimmista keskustelijoista on **Kirsi Huhtanen**. Hän kertoo kirjoittaneensa aiemmin työkseen ja opiskelleensa niin humanistista kuin teknistä alaa.

Lukupiirissä Huhtanen esimerkiksi kummastelee tutkijoiden esittelemää ajatusta siitä, että media tekee johtopäätöksiä yleisön toiveista heidän klikkaamistaan jutuista.

– Nehän on kaksi eri asiaa. Voin klikkailla asioita vahingossa tai huvin vuoksi. Ei se tarkoita, että se kiinnostaa minua välttämättä ollenkaan. Ei siitä voi tehdä tällaista päätelmää, hän sanoo.

Vastaus kommenttiin tulee nopeasti yleisön joukosta.

– Kun viisi miljardia kärpystä sanoo, että paska on hyvää, niin eivät ne voi olla väärässä, eräs osallistujista heittää.

Huhtanen esittää myös huomion siitä, kuinka Tampereen bussien näytöillä esitettävät Tampere-laisen otsikkokoosteet ovat muuttuneet: aiemmin ne tuntuivat informatiivisilta ja kertoivat lyhyesti, mitä on tapahtunut.

– Otsikointi on edelleen ytimekästä ja hyvää, mutta niistä on kadotettu kaikki se relevantti tieto, jonka halusin tietää.

Tavallisten ihmisten ajatuksia uutisista

Tampereen uutislukupiiri on jalostunut matkan varrella. Alkuun yleisöä kutsuttiin keskustelemaan tutkijoiden kanssa.

– Tajusimme, että se voi asettaa riman korkealle. En tiedä, menisinkö sellaiseen itsekään, projektipäällikkö Satu Seppä sanoo.

Tämän jälkeen tapahtumia muutettiin niin, että ne alkavat lyhyellä alustuksella, minkä jälkeen yleisö otetaan mukaan keskustelemaan aiheesta vapaammin.

Muutos auttoi ja madalsi kynnsytä. Sepän mukaan paikalle on tullut myös ihmisiä, joiden ajatuksena on ollut seurata vain alustus, mutta he ovatkin jääneet koko illaksi.

Sellaiseksi tunnustautuu esimerkiksi **Kaisa Puttonen**, joka on poikennut uutislukupiiriin iltaikävelyllään. Hän ajatteli, että tapahtumassa vain haastateltaisiin tutkijoita.

– Mutta täällä olikin keskustelupiiri, ja se oli aivan todella tasokas. Aika meni siivillä, hän sanoo.

Seppä pitää hyvänä, että tapahtumassa ovat toimittajien sijaan keskustelemassa nimenomaan tutkijat.

– Jos paikalla on yleisöä, toimittajat voivat kokea olevansa altavastaaajia, joiden täytyy puolustautua. Tutkijat ovat toisenlaisessa asemassa keskustelemaan journalistin yleisöjen kanssa. He eivät puhu omasta työstään vaan ilmiöstä, jota hekin tarkastelevat omaksi työkseen.

Illassa paikalla olevat tutkijat ovat toimittajataustaisia: Pauliina Penttilä työskenteli pitkään *Suomen Kuvalehdessä* tuottajana, Liisa Ovaska taas on työskennellyt opintojensa aikana STT:llä, *Helsingin Sanomilla* ja Ylellä.

Kirsi Huhtanen näkee arvonsillä, että esimerkiksi *Lööppi* on uutislukupiiristä raportoidessaan kiinnostunut siitä, mitä ”tavalliset ihmiset” uutisista ajattelevat. Hän kokee tapahtuman mielekkäänä ja rakentavana paikkana keskustella journalismista.

– Ja koska mukana on tutkijoita, nämä asiat menevät toivon mukaan eteenpäin jollain tavalla ja näillä keskusteluilla on ehkä myös laajempaa vaikutusta. Se ei ole vain asioista jurnuttamista netissä.

Vuorovaikutuksella on arvoa

Keskustelu ohjautuu illan aikana myös vähemmän ilmeisiin ärsytyksenaiheisiin.

– Minua ottaa pahasti korvaan, että puhutaan jutuista. Minulle ne ovat artikkeleita, sanoo **Esa Hakala**, joka osallistuu keskusteluun niin ikään aktiivisesti. Aiheesta jutellaan illan aikana hyvää tovi.

Eräs keskustelija taas ilmaisee huolensa siitä, kuinka iltapäivälehtien otsikointityyli valuu muihinkin lehtiin. Väitöskirjatutkija Liisa Ovaska kysyy, ovatko muut huomanneet samaa. Vastaus tulee yhdestä suusta: ”joo”.

Mutta millainen merkitys tällaisilla kohtaamisilla on?

Projektipäällikkö Satu Seppä korostaa vuorovaikutuksen arvoa, etenkin nykytilanteessa, jossa tutkimusmaailma pyörii yhä enemmän kansainvälisen julkaisu-toiminnan ympärillä.

– Tykkään itse viedä tutkimusta suomen kielellä ulos yliopistosta sinne, missä sitä ei ehkä odoteta, pois tutkijoiden keskinäisestä piiristä.

Toisaalta journalismin tutkijoille tilaisuudet ovat hänen mukaansa luonteva, kenties hyödyllinenkin tapa peilata omaa tutkimustaan siihen, miten yleisö näkee aiheen.

Uutislukupiirin jatkosuunnitelmat ovat vielä auki.

– Seuraamme, miten vuoden kolme viimeistä lukupiiriä menevät ja tuntuuko siltä, että ihmisillä olisi vielä tarve päästä keskustelemaan näistä aiheista.

Ainakin merkkejä siitä on. Liisa Ovaska pohtii tapahtuman jälkeen, kuinka oli odottanut, että yleisö keskustelisi ensisijaisesti keskenään. Sen sijaan hän yllättyi siitä, että osallistujat esittivät runsaasti kysymyksiä nimenomaan tutkijoille. ●

KUINKA TYHJIÖ SYNTYI

ON KRIITIKOIDEN vika, että meillä ei ole kulttuuri-journalismia. Kun arvostelut putosivat palstoilta, tilalle tuli amerikkalaisten tv-juontajien kuolin-uutisia, laihdutus- ja seksiohjeita kaiken ikäisille ja kohujuttuja, joissa nimettömät taiteilijat haukkuvat toisia nimettömiä. Jos näyttelijä kertoo rannekoruharrastuksestaan tai säveltäjä kuulovammastaan, kyseessä on jo syvällisesti taiteita käsittelevä kulttuuriartikkeli.

Kriitikoita tarvittiin 1800-luvulla valistamaan, inostamaan ja opastamaan suurta yleisöä, joka oli muuttanut maalta kaupunkiin ja hakeutui taiteiden pariin saatuaan elämänsä asian nimeltä vapaa-aika. Kriitikot analysoivat taiteita ja kertoivat, mikä oli hyvää ja miksi. He olivat ensimmäisiä kulttuuri-journalisteja, ja parhaita heistä siteeraataan edelleen.

Aikojen kuluessa kriitikoista tuli itseriittoisia vallankäyttäjiä, joille ilkeily oli hyve. Samalla unohdettiin, että taide on makuasia. Asiantuntijan kun erottaa harrastelijasta vain se, että hänen olisi osattava perustella makunsa. Hyvää ja huonoa makua ei ole, niin kuin ei hyvää tai huonoa taidettakaan.

Suomessa subjektiivisen vallankäytön huippu oli vuosituhannen lopulla, jolloin kriitikot olivat pelättyjä merkikhenkilöitä. Jos mielivaltaisesti lytätty taiteilija valitti saamastaan kohtelusta, päätoimittajan vastaus oli vakio: ”Hän on hyvin luettu.” Tosin väite ei perustunut faktaan vaan mielikuviin. Vasta analytiikka paljasti, että vain taiteilijat ja heidän äitinsä lukivat arvosteluja.

Kriitikkokieli vieraannutti lukijat taiteesta. Se ei ollut heitä varten, sillä he saivat päivittäin lukea, että konsertti, romaani, teatteriesitys, elokuva, näyttely tai levy, josta he kovasti pitivät, oli täyttä

roskaa. Median viesti oli selvä: vain eliitti ymmärtää taidetta, joka on vain eliittiä varten. Ei ihme, että valtionvarainministeri pitää sitä luksuksena.

Yksi käännekohta oli, kun HS:n Kuukausiliitteen toimittaja **Ilkka Malmberg** yritti ymmärtää **Kaija Saariahon** musiikkia, jota asiantuntijat ylistivät. Malmberg kuunteli Saariahon sävellystä jalkapallokentän laidalla, ruokakaupassa, kaikkialla minne meni, eikä saanut siitä otetta. Lukijoiden riemulla ei ollut rajoja, kun arvostettu toimittaja uskalsi myöntää, ettei ymmärtänyt modernia musiikkia. Lumi-pallo lähti liikkeelle, ja teknologia kasvatti sen halitsemattomaksi möykyksi.

Nyt elämme lukijoiden aikakautta. Enää eivät asiantuntijat päättä, mikä on kiinnostavaa. Klikkailu on päätoimittajalle dataa siitä, mitä ihmiset lukevat. Ja kansa äänestää kuin eduskuntavaaleissa, vanhaa valtaa vastustamalla.

Mutta median reaktio on väärä.

Kuolinuutiset ja rannekoruharrastukset eivät ole kulttuurijournalismia. Analytiikka ei kerro, mikä ihmisiä kiinnostaa. Kukaan ei voi klikata juttua, jota ei ole. Äänestys tehdään tarjolla olevien vaihtoehtojen välillä. Jos vaihtoehdot ovat eläkeläisen kirjoittama arvostelu toissapäivän orkesterikonsertista ja pop-tähden itsemurha, lopputulos ei ole yllätys. Vaihtoehtojen välissä on valtava aukko, käytännössä tyhjiö, ja siellä olisi kulttuurijournalismin tila.

En keksi, miksi aukkoa ei täytetä. Kulttuuri on elimellinen osa yhteiskuntaa, ja sen seuraaminen samanlaista toimittajan työtä kuin politiikan, talouden, terveydenhoidon tai urheilunkin. Loppuunmyydyt teatterit ja konsertit, jonot taidenäyttelyihin ja kirjamesujen yleisöennätykset kertovat, mikä ihmisiä kiinnostaa. Mitä toimittajat pelkäävät? ●

”KRIITIKKOKIELI
VIERAANNUTTI
LUKIJAT
TAITEESTA.”

KÖMPELYYDET MENEVÄT KÄÄNTÄJÄN PIIKKIIN

Kääntäjän pitää osata luoda kirjan maailma uudelleen toisella kielellä. Työ ei ole suoraviivaista, vaan siihen kuuluu paljon tiedonhakua ja tulkintaa.

TEKSTI TUUKKA TUOMASJUKKA KUVAT LAURA VESA, LAURA VUOMA

Laura Liimataisen mukaan kirjallisuuden kääntäjillä on eri koulukuntia suhteessa siihen, saako lähtötekstiä sujuvoittaa. Hän lähestyy asiaa käyttötarkoituksen kautta: esimerkiksi viihdekirjallisuudessa kääntäjällä on sujuvoittamiseen vapaammat kädet kuin muualla.

Laura Liimatainen työskenteli 2010-luvulla vuosisia asiatekstinkääntäjänä: ensin projektipäällikkönä käännöstoimistossa, sen jälkeen yrittäjänä.

Sitten tuli pandemia.

– Kaikki työt liukenivat, englannista suomeen kääntävä Liimatainen kuvailee.

Hän alkoi kysellä tutuiltaan, olisiko missään tarjolla töitä. Sana kulkeutui lopulta Tammelle, jossa kustannustoimittaja **Oona Juutinen** pyysi Liimataista tekemään kokeäkäännöksen.

Liimatainen jäi sille tielle: hän pääsi kääntämään kolme teosta Bridgerton-kirjasarjasta, joka sai vetoapua suositusta Netflix-sarjasta.

Kirjallisuuden kääntämisestä WSOY-konsernin kustantamoille tuli hänen päätyönsä. Reilussa neljässä vuodessa Liimatainen on kääntänyt kymmenisen kirjaa. Yhteen käännökseen kuluu 2–3 kuukautta, ja varsinaista käännöstyötä hän tekee päivässä noin 4–5 tuntia.

– Se on aika lailla maksimi, mitä pystyy tekemään kerralla.

Pääasiallisesti Liimatainen kääntää viihdekirjallisuutta – mieluiten sellaista, joka on genresään laadukasta ja hyvin tehtyä.

Haastattelun aikana hän harmittelee, että joutui aikataulujen takia kieltäytymään joulukirjakäännöksestä.

– Haluaisin kääntää jouluhömppää!

Nyt jonossa on myös vakavampaa luettavaa: juutalaismystiikkaa Kosmokselle. Tarjous tuli kustantamolta itseltään. Sekin kuuluu WSOY-konserniin.

– Sana kääntäjistä kulkee talon sisällä.

Lainauskorvausten merkitys on suuri

Liimataisen mukaan kirjallisuuden kääntäjissä on näkyvillä sukupolvenvaihdos, kun edellinen polvi eläköityy.

Häntä voikin pitää varsin tyyppillisenä uuden polven kääntäjänä. Kirjallisuuden kääntäjiä Journalistiliitossa edustavan KAOS ry:n sihteerin **Riina Vuokon** mukaan kirjallisuuden kääntäminen on naisistunut. Tästä johtuu myös se, ettei tähän juttuun ole haastateltu yhtään miestä.

Alalle tullessaan Liimataisella oli jopa ”yltiönegatiivinen” kuva kirjallisuuden kääntämisestä.

Asiatekstejä kääntäessään hän ansaitsi enemmän kuin nykyään, mutta kirjallisuuden kääntäminen tuntuu mielekkäämmältä – etenkin, kun asiatekstikäännöksissä toimeksiannot ovat viime vuosina muuttuneet tekoälyllä käännetyn tekstin jälkieditoinniksi.

Hauskin osa työstä, siis ajatteleminen ja kirjoittaminen, on ulkoistettu koneelle, Liimatainen harmittelee.

Viime vuonna Liimataisen vuosiansiot eläkemaksujen ja muiden kulujen jälkeen olivat noin 30 000 euroa, johon sisältyy palkkioita sekä kirjallisuuden että asiatekstien kääntämisestä.

Vuosiansioita parantavat lainauskorvaukset. Viihdekirjallisuus vetää kirjastoissa Liimataisen mukaan ”tosi hyvin”.

Maksettava korvaus vaihtelee vuosittain: tänä vuonna kääntäjälle maksetaan 15 senttiä lainauskertaa kohden. Kun lainoja kertyy paljon, tulee summista merkittäviä.

Liimataisen kääntämiä kirjoja lainattiin viime vuonna noin 47 000 kertaa. Verojen jälkeen

lainauskorvauksia tuli noin 6 000 euroa. Summa vastaa hänen mukaansa noin yhdestä kirjasta saatavaa käännöspalkkiota ja on ”tosi oleellinen lisä” tuloihin.

– Jos saa kirjastoissa hyvin menevän kirjan, se on suuri onni.

Jonossa viisi kirjaa

Viimeiset puoli vuotta Liimatainen on ollut vanhempainvapaalla. Haastattelua ruokapöydän ääressä seuraa toukokuussa syntynyt lapsi, joka sormeilee samalla istuimeensa kiinnitettyä pehmokirjalelua.

Joulukuussa koittaa odotettu paluu töihin. Liimatainen pitää helpottavana sitä, että hän tietää työnsä jo ensi vuoden loppuun asti. Jonossa on viisi kirjaa.

– Se antaa vapautta järjestää työt.

Liimataisen mukaan kirjallisuuden kääntäjiä puhututtaa nyt tekoäly. Hän uskoo, että se tulee kirjallisuuden kääntämiseen mukaan ainakin jollain tavalla.

Ensimmäisenä uhrina on luultavasti ”helpompi kirjallisuus” eli viihde, Liimatainen arvioi.

– Monikansalliset kustantamot ilmeisesti tekevät jo kirjallisuutta konekäännöksen jälkieditointina.

Liimatainen ei ole luddiitti, siis teknologisen kehityksen vastustaja. Sen sijaan hän pohtii, millaisiin teksteihin tekoälyn kääntäminen sopii ja millä tavalla käytettynä.

– Minulla on yksi kirjailija, joka on sopimuksessaan kieltänyt konekäännösten käytön tai hänen kirjallisuutensa käyttämisen minään koneen kouluttamiseen.

Tekoälystä voisi olla Liimataisen mukaan hyötyä ennemmin erilaisina työkaluina. Hän haaveilee esimerkiksi hakutoiminnosta, joka löytäisi käsikirjoituksesta

REILUSSA NELJÄSSÄ VUODESSA LIIMATAINEN ON KÄÄNTÄNYT KYMMENISEN KIRJAA.

Outi Menna filosofia on, että kaikenlaiset kirjat ansaitsevat hyvän kääntäjän, jos niillä on lukijoita. – Minulle on kunniatehtävä saada tehdä hyvää jälkeä, oli genre mikä tahansa.

myös ne kerrat, kun sanaa on käytetty taivutetussa muodossa.

Yksin tietokoneen ääressä istumista

Outi Menna on kääntänyt ruotsalaista, norjalaista ja tanskalaista kirjallisuutta yli 25 vuotta. Ensimmäiset käänöksensä hän julkaisi jo opiskeluaikanaan. Yksi niistä oli norjalaisen **Erlend Loen** kulttiroomaani *Supernaiivi*.

– Olin nuorena jotenkin ihmeen reipas ja aikaansaava, hän sanoo ja nauraa.

Menna kääntää kirjoja laidas- ta laitaan – dekkareita, viihde- romaaneja, taideproosaa, lasten- ja

nuortenkirjoja sekä toisinaan myös tietokirjallisuutta. Hän ei ehdota käännettäviä teoksia itse, vaan saa toimeksiantonsa kustantamoilta.

Muutaman kerran vuodessa Menna antaa kustantamoille pyynnöstä lausuntoja teoksista, joiden kääntämistä pohditaan, ja pääsee näin osaltaan vaikuttamaan myös omiin töihinsä.

Suomentajan työ on hänen mukaansa yhtäältä tietokoneen ääressä istumista yksin, toisaalta kirjan maailman luomista uudelleen suomeksi.

– Siinä saa koko ajan käyttää omaa taitoaan, että saa muotoil- tua tekstin hyvälle suomelle ja

välitettyä viestin, joka on tarkoitus saada läpi.

Kokemuksensa lisäksi Menna erottuu monista kääntäjistä työkielillään. Norjan ja tanskan kääntäjiä ei hänen mukaansa ole ”ihan valtavasti”, vaikka ruotsista kääntää moni. Itse hän tutustui kumpaankin kieleen yliopistos- sa, mutta alkoi kääntää tanskasta vasta hiljattain.

– Monelle on selvästi kynnys siirtyä kääntämään norjasta ja tanskasta.

Entä saako kääntäjä parannella teoksen kieltä? Menna näkemys ”melkeinpä on”, että saa.

– Vaikka alkuteksti olisi vähän kömpelö, en voisi päästää käsistä- ni huonoa kieltä.

Hän huomauttaa myös, että käänkökirjan kielen kömpelyys laitetaan usein kääntäjän piikkiin, vaikka kielen piirre olisikin mu- kana jo alkutekstissä.

Kääntäminen on elämäntapa

Outi Menna suhtautuu kääntämi- seen elämäntapana ja tekee töitä usein seitsemänä päivänä viikos- sa. Romaanikäänöksille hän va- ra-aa aikaa noin kaksi kuukautta.

– Sitten sopeutan oman työ- rytmini siihen niin, että sen ehtii tehdä. Sillä tavoin se on kyllä ihan hyvin elättävää työtä.

Tällä hetkellä kirjallisuuden kääntäjiä puhututtavat hänen mu- kaansa palkkiot.

– Palkkiot laahaavat perässä. Ne ovat nousseet 25 vuoden aika- na säälittävän vähän, hän sanoo.

Kirjallisuuden kääntämisen palkkiot määritellään euroissa tu- hatta merkkiä kohden. Säälinen summa kulkee Menna mukaan noin 14 eurossa.

– Hyvin tavallista on, että aloit- telijalle tarjotaan pahimmillaan 10–11 euroa, ja parhaat palkkiot pyörivät 16–17 eurossa. Mutta ni- tä saavat vain todella harvat ja to- della harvoista teoksista.

PELKÄSTÄÄN KÄÄNNÖSPALKKIOILLA EI KORKEAKIRJALLISUUTTA TEHDÄ.

Mennan mukaan pienistäkin korotuksista palkkioon joutuu taistelemaan, mitä hän kuvaa ”tosi nöyryyttäväksi”. Tilalle hän kaipaisi järjestelmää, jossa palkkioihin tulisi automaattisesti mukaan esimerkiksi indeksikorotukset.

Toisaalta suomentajien yhteisen henki ja oman ammatin arvostus ovat KAOS:in hallituksessa istuvan Mennan mukaan vahvistuneet viime vuosina. Hän kehottaa myös alalle hakeutuvia järjestäytymään.

– Ihmiset ovat alkaneet nähdä, että suomentajat eivät ole ainoastaan näkymättömiä hahmoja kirjojen taustalla, vaan meillä on merkitystä.

Puolet palkkiosta tulee apurahoista

Unkarilaisen kaunokirjallisuuden kääntäjä **Minnamari Sinisalo** on erikoistunut korkeakirjallisuuden kääntämiseen. Hän on monia kollegoitaan valikoivampi sen suhteen, mitä hän kääntää.

– Haluan kääntää sanataiteellisesti kiinnostavaa kirjallisuutta, ja jos se ei ole mahdollista, teen jotain kokonaan muuta.

Sinisalo kuitenkin korostaa, että kaikenlaisen kirjallisuuden kääntäjiä tarvitaan.

– Tämä on se reitti, jonka minä olen itselleni valinnut.

Sinisalon ensimmäinen käännös oli **László Krasznahorkain** *Saatanatango*, jonka Teos julkaisi vuonna 2019.

Käännöstyö oli vaikea. Muun muassa arvostetun Man Booker-kirjallisuuspalkinnon voittanut kirjailija tunnetaan pitkistä virkeistään ja haastavista teoksistaan. Työtä helpotti se, että Sinisalo piti alkutekstistä paljon.

Kirja sai hyvän vastaanoton julkisuudessa, ja Sinisalo on voinut jatkaa Krasznahorkain parissa. Vuonna 2022 ilmestyi *Vastarinnan melankolia*, ja tällä hetkellä hän työöstää *Seiobo járt odalent*-teoksen käännöstä.

Työn kääntöpuolena on matala ansiotaso.

– Ei sillä kyllä hirveän hyvin elä, Sinisalo sanoo.

– Pelkästään käännöspalkkioilla ei korkeakirjallisuutta tehdä. Työ vie sen verran aikaa, että ne eivät ainakaan omalla kohdallani riitä.

Sinisalo arvioi, että palkkiot kattavat keskimäärin noin puolet hänen työhönsä menevästä ajasta. Toinen puolikas ansioista tulee apurahoista. Välillä hän on myös tehnyt osa-aikaisia töitä erilaisissa yhdistyksissä.

Kääntäminen on tulkintaa

Krasznahorkai-käännökset Sinisalo on tarjonnut kustantamolle itse. Ensi keväänä ilmestyy Like-kustantamon tilauksesta syntynyt unkarilaisen **József Debreczenin** 1950-luvulla kirjoitettu keskitysleirimuistelma *Kylmä krematorio* – *Raportti Auschwitzin valtakunnasta*.

Tekstissä on mukana myös kaunokirjallisia vivahteita: se esimerkiksi sisältää ensimmäisen runon, jonka Sinisalo pääsi kääntämään.

Kirjallisuuden kääntäjän työ on Sinisalon mukaan isolta osin sanojen ja tiedon etsimistä sekä pohdintaa. Tämänhetkisessä käännöksessään hän on perehtynyt muun muassa ikonimaalaukseen sekä japanilaiseen nō-teatteriin ja näiden termistöön, jotta osaa esimerkiksi käyttää oikeita teosanoja tai ymmärtää, kuinka ikonitaulun pohja valmistetaan.

Sinisalo pitää ongelmallisena käsitystä, jossa käännöstä pidetään uskollisena. Hänen mielestään kääntämisessä on kyse kääntäjän omasta tulkinnasta: siitä, että tämä lähilukee jonkun tekstin mahdollisimman tekstin tarkkaan ymmärtääkseen sen.

Kääntäjän tulkinta tekstistä vaikuttaa sanavalintoihin, rakenteiden valintaan ja siihen, miten ilmaisee asian. Tämä on kääntäjän vapautta. Sinisalo puhuu suomenkielisen version pukemisesta.

– Jos kyseessä on esimerkiksi ilmiö, vitsi tai sananlasku, jota kohdekieleessä tai kulttuurissa ei entuudestaan ole, se pitää miettiä täysin uudestaan. Mitään ei oikeastaan siirretä sellaisenaan. Se vapaus on tekstiä kunnioittavassa uudelleenmuotoilussa.

Tulkinnan keskeisen roolin takia Sinisalo ei usko, että tekoily voisi kääntää korkeakirjallisuutta. Hän korostaa, kuinka käännöksestä pitää välittyä alkutekstistä syntyvä tunnekokemus.

Koska kone ei tunne esimerkiksi jännitystä tai koppikauhua ahdistavaa tekstiä lukiessaan, se ei voi tulkita niitä eikä myöskään välittää niitä eteenpäin, Sinisalo huomauttaa.

Hän ei myöskään itse haluaisi käyttää tekoilyä esimerkiksi raakakäännöksen tekemiseen. Kone kun voi esimerkiksi tuoda mukaan merkityksiä, joita alkutekstissä ei ole.

– Mieluummin luotan omaan luentaan ja tulkintaan. ●

Oikaisu: Minnamari Sinisalon kommentteja täsmennetty käännöksen uskollisuuden, tulkinnan keskeisen roolin sekä viitattavien asioiden kohdekielestä uupumisen osalta.

Vähemmän juttuja

Uusi Juttu tähtää viidessä vuodessa 30 000 tilaajaan. Keinoja ovat kunnianhimoinen audiotekeminen ja kuratoitu sisältö.

TEKSTI ANNAMARI TYPPÖ

Tammikuussa starttaava Uusi Juttu julistaa rakentavansa uudenlaista journalismia – mediaa, joka puhuu ihmiseltä ihmiselle. Tätä kirjoitettaessa julistus on houkutelut joukkorahoituskampanjan siivittämänä mukaan lähes 10 000 tilaajaa tai jäsentä, kuten heitä Uudessa Jutussa kutsutaan.

Uusi Juttu on mainokseton media, joten sen talous lepää tilausmaksujen varassa. Päätoimittaja **Olli Seurin** mukaan kannattavuuteen tarvitaan 15 000–20 000 jäsentä. Töitä on siis vielä tehtävä, vaikka yrityksen enemmistöomistaja, tanskalainen mediayhtiö Zetland, onkin varautunut lisäinvestointeihin.

Vuonna 2012 perustetulla Zetlandilla on nyt 40 000 tilaajaa ja 60 työntekijää, joista nelisenkymmentä toimituksessa. Se teki vuonna 2023 reilun 600 000 euron tuloksen noin 6,2 miljoonan euron liikevaihdolla.

Seuria työllistää tilaajamarkkinoinnin ohella juuri nyt työntekijöiden palkkaus. Rekrytointikampanja

tuotti lähes 450 hakemusta, ja kun toimituksellisia työntekijöitä tulee olemaan 17–18, seulottavaa riittää.

– Määrässä näkyy media-alan tilanne. Myös hakijoiden laatu on hirveän hyvä. Ehkä me olemme jonnäköinen positiivinen merkki ja toivon pilkahdus alalla.

Toivoa herättävää journalismia

Uusi Juttu pyrkii erottautumaan jättämällä nopeudella ja määrällä kilpailun muille. Sisältöjä tuotetaan tietoisesti vähemmän, mutta niitä kuratoidaan ja taustoitetaan enemmän. Tavoitteena on vähentää uutistulvaa ja antaa lukijoille tunne siitä, että tarjolla on aidosti merkityksellistä sisältöä.

– Emme halua olla uutisautomaatti, vaan keskittyä ymmärtävään, uteliaaseen ja toivoa herättävään journalismiin.

Käytännössä vähemmän juttuja tarkoittaa yhtä uutiskoostetta, yhtä uutispodcastia sekä kahta syventävää juttua joka arkipäivä. Alustana toimii Uuden Jutun mobiilisovellus ja verkkosivusto.

– Syventävät jutut saattavat olla mitä tahansa uutisanalyysin ja featurejournalismin eri muotojen välillä, mutta ne voivat olla myös audiomuotoisia konseptoituja sisältöjä, Seuri kertoo.

Zetlandin sisällöistä kulutetaan audiomuodossa noin 75 prosenttia. Myös Uudessa Jutussa audiolla on iso rooli. Minimissään se tarkoittaa ääneen luetua juttua, mutta kunnianhimoisempiakin suunnitelmia on.

Seuri itse vertaa audiomuotoa dokumentaristiseen ja featurejournalismiin.

– Niissä on jotain sukulaissieluisuutta ainakin syventävän kerronnan ja kerronnan työkalujen näkökulmasta: rakenteen ja kertojan äänen merkitys, erilaisten jaksojen tai kohtauksien kuljettaminen, dramaturginen ajattelu.

Korva herkkänä tilaajille

Jos kaikki menee suunnitelmien mukaan, Uudella Jutulla on viiden vuoden päästä 30 000 tilaajaa. Kasvua saatetaan hakea Tanskan mallin mukaan muun muassa tutkivasta journalismista. Toinen vaihtoehto voisivat olla kunnianhimoiset audiosarjat.

– Ulkomaanjournalismissa emme perinteisessä mielessä ala kilpailla, mutta sekin voi olla yksi kasvusuunta.

Lisäksi Uusi Juttu aikoo kysyä säännöllisesti tilaajilta, mitä he toivovat ja pitävät arvossa.

– Zetlandille jäsenet olivat kysyttäessä sanoneet, että he haluavat vielä vähemmän mutta vielä parempia juttuja. Semmoiselle pitää olla herkkänä, Seuri sanoo. ●

Katriina Lundelin on featurejournalismiin erikoistunut Seura-lehden toimittaja, jonka aiheiden kirjo vaihtelee ihmissalakuiljetuksesta urbaanilegendoihin.

IHAN HYVÄ SIVUBISNES?

Katriina Lundelin testasi, millaista on Onlyfans-tilin aloittaminen nollasta. Projekti auttoi näkemään, että erotiikkabisnestä käsittelevät jutut voivat toisinaan antaa alasta liian ruusuisen kuvan.

TEKSTI KATRIINA LUNDELIN KUVA TOMMI TUOMI

Ajatus Onlyfans-tilin perustamisesta sai alkunsa hassuttelusta. Istuimme kollegoiden kanssa lounasaikaan korealaisessa ravintolassa ja vitsailimme jotain sivubisneksistä. Alussa idea oli vain hämmäinen kasa mahdollisia näkökulmia ja kysymyksiä. Kuka tienaa toisten kehoilla? Onko valta siirtynyt pornoteollisuudelta tekijöille itselleen? Entä voiko Onlyfansilla oikeasti tienata?

Tuottaja heitti minulle idean: Entä jos näkökulma olisi tavallisen tytön, sellaisen tyypillisen OF-duunarin? Unohdetaan haastateltavat, jotka tienaa- vat kuusinumeroisia summia. Innostuin tästä heti. Olin ehdottanut, että pitäisin itse jalkatiliä ja raportoin, miltä aivan nollasta aloittaminen tuntuu. Läh- tökohta on hyvin erilainen, jos sisällöntuottajalla ei ole sosiaalisessa mediassa valmiiksi vähintään kym- meniä tuhansia seuraajia, joille Onlyfans-tiliään voi markkinoida. Oman kokeiluni lisäksi hankkisin haas- tateltavaksi naisen, joka tuntee alan keskivertotyöläi- sen näkökulmasta.

Minulla oli myös ajatuksia, mitä juttu ei olisi. Toi- mittaja testaa -muoto tekee jutun kirjoittamisesta monella tavalla hauskaa ja helppoa, koska se tarjoaa valmiin rakenteen, jonka kautta jutun juoni etenee. Samaan aikaan omasta kokemuksestaan ammentava minäkertoja on riskialtis. Olen kiristellyt usein ham- paitani, kun luen juttuja, joissa toimittaja menee ”ero- tiikkaa tiikkuvaan luolaan” ja päätyy hieromaan luki- jan silmille, että tämä on minulle nyt vähän liikaa. On kiusallista luettavaa, kun juttu päättyy tahattomasti kertomaan keskiluokkaisen moralistin tunteista.

Kyllä minäkin ne tunteet tunnistan. Mutta niiden käsittelyyn on olemassa toinenkin tapa – ne voi edi- toida pois.

Muiden todellisuus ei ole leikkikenttä

Päätin jo varhaisessa vaiheessa, että pidän Only- fansissa nimenomaan jalkatiliä. Erilaiset fetissit ovat yleisiä, ja minulle jalkojen esittely näyttäytyi täysin tasavertaisena asiana muiden eroottisina pidetty- jen ruumiinosien rinnalla. Toisinaan olisi virkistä- vää nähdä journalismissa, että asiat, joita ei mielletä valtavirraksi, saisivat vain olla osana todellisuutta. Vähän samaan tapaan kuin perheistä kertovassa jutussa voi olla samaa sukupuolta oleva pari ilman, että juttu kertoo nimenomaisesti homopareista.

Tuottajani oli kuitenkin sitä mieltä, että valinta on perusteltava jutussa. Niinpä perustelin jalkatilini sillä, että ajatus jalkojen esittelystä on kiehtova. Jos olisin joutunut sanomaan, että valitsin jalat, koska riisuminen lehdessä olisi liian noloa, koko juttu oli- si pitänyt tehdä jollakin muulla tavalla. En halunnut olla paheksumassa muiden ihmisten työtä.

Luulen, että jokaisella toimittajalla on lähipiiris- sään moraalinen kompassi. Minä testaan ideoitani läheisen ystäväni kanssa, joka on myös toimittaja. Li- säksi hän sattuu olemaan seksuaalineuvoja. Hän suh- tautui ideaani niin kriittisesti, että harkitsin vaka- vissani, teenkö koko juttua lainkaan. Keskustelimme paljon siitä, mistä asioista voin ylipäänsä raportoida. Jos onnistuisin haalimaan asiakkaita, pitääkö heidän tietää, että teen juttua. Ja jos saisinkin luvan julkaista

keskusteluitamme, miten tekisin sen niin, ettei jutussa päädytä naureskelemaan ihmisille ja heidän fetisseilleen. On siis paras pitäytyä omassa kokemuksessani ja jättää asiakkaat sen ulkopuolelle, linjasin.

Tässä vaiheessa en vielä arvannut, että juttuprojektini lähtisi kehittymään aivan toiseen suuntaan.

Juttu saa uuden näkökulman

Olin pitänyt Onlyfans-tiliäni pari viikkoa, kun mieleeni hiipi ikävä tunne, etten ollut ajatellut juttua loppuun asti. Olin kyllä vitsailnut, että mitä jos lättäjälkäni eivät houkuttele yhtään asiakasta. Arvasin myös, että täysin nollasta aloittava tili ei varmasti lähde nousukiitoon tuosta vain. Mutta nyt aloin hahmottaa, että yksittäistenkin hajaosumien saaminen vaatii alkuvaiheessa kovaa raadantaa ja aikaa – minulla ei ollut oikein kumpakaan. Deadline lähestyi, enkä voinut käyttää kaikkea työaikaani yhteen ainoaan juttuun.

Asiakkaiden sijaan todellisuuteeni tunkeutui toinen ilmiö. Olin alkanut markkinoida kuviani Instagramissa, minkä seurauksena internetin koirarit ryömivät esiin koloistaan. Huomasin, että Onlyfansin ympärille on kehittynyt markkinointibisnes, joka operoi harmaalla alueella. Kaupataan seuraajia ja näkyvyyttä.

Vilkaisin näiden nettityttökonsulttien tarjoamia palveluita: saisin kuvan jaloistani Instagram-tilille, jolla on satoja muitakin täysin vastaavia kuvia. Mikä saisi minut erottumaan tuosta joukosta? Markkinointiputiikki oli myös haluton vastaamaan kysymyksiini, ovatko luvutat 10 000 seuraajaa edes oikeita ihmisiä. Ainoastaan sellaiselle asiakkaalle voi myydä palveluita, joka on valmis seuraamaan sisällöntuottajaa Onlyfansiin ja ostamaan tilauksen. Diilistä hyöttyy siis enemmän Instagramissa operoiva markkinointifirma kuin näkyvyyttä ostava jalkakuningatar.

Käsi ylös, kuka yllättyy siitä, että seuraavaksi minua alettiin painostaa. Kerrottiin, että tarjous on voimassa vain hetken ja ilman heitä tulevaisuuteni keikkuisi vaakalaudalla. Kohtelias ei kaikui kuuroille korville.

Päätin, että kelmeistä tulisi jutun toinen lanka, kun kintereilleni iskivät vielä Paypal-huijarit. Minulle tarjottiin privaateista jalkakuvista ja -videoista tuhansia dollareita. En lopulta saanut selville, miten nämä huijarit tarkalleen ottaen toimivat, sillä viranomaiset eivät olleet törmänneet ilmiöön. Painostus, pakkomieltainen jankkaaminen Paypal-tilini maksutiedoista ja liian hyvältä kuulostavat lupaukset kuitenkin viittasivat siihen, että hyväuskoista yritetään naruttaa.

Ota riski ja katso rauhassa

Minulla on juttua tehdessä hyvin usein tunne, etten aivan tiedä, mitä olen tekemässä. Vaikka idea olisi kirkas – eikä se läheskään aina alkuvaiheessa ole – journalistinen juttu on prosessi, jonka aikana kaikki voi muuttua toiseksi kuin aloittaessa kuvittelin. Tämän jutun kohdalla tiesin ottavani riskin, että en saakaan kasaan materiaalia, joka kantaa jutuksi saakka. Saati että siitä tulisi kiinnostava ja herkullinen, kuten olin mielessäni maalailnut.

Otsani hehkui punaisena, kun kollegat kävivät kyselemässä, miten juttuni edistyy. (Harvoin mikään aiheeni on kiinnostanut työkavereita yhtä paljon!) Hetkittäin kadutti vietävästi, että olin mennyt ehdottamaan jotain näin typerää.

Loppusuoralla jutun juoni kuitenkin kirkastui. Siinä auttoi, kun haastattelin nuorta naista, joka hankkii Onlyfansista säännöllistä lisätuloa. Hänen kertomansa vahvisti havainnon, jonka olin jo tehnyt itsekkin. Lukiessani arvioita, artikkeleita ja asiakirjoja, jotka käsitelivät Onlyfansin ekonomiaa ja ansaintalogiikkaa, oli alkanut näyttää siltä, että keskimääräinen sisällöntuottaja taistelee alustalla murusista.

Alkoi hahmottua kaava. Onlyfans alkoi näyttäytyä toiveiden tynnyrinä, johon kannattaa hypätä vain, jos todella tykkää siitä, mitä tekee. Kilpailu on kovaa, ja internet pullistelee ilmaiseksi juttelijoita, jotka tuhlaavat erotiikkaduunareiden aikaa. Kun tähän vielä yhdistetään turhanmarkkinoijat ja suoranaiset huijarit, koko kuvio alkoi näyttää ”tavallisen tytön” näkökulmasta vihamieliseltä ympäristöltä.

En pidä siitä, että me melko tukevasti toimeentulevat tietotyöläiset kuljemme moralisoimassa ihmisiä, joiden asema on hyvin usein omaamme heikompi. Mutta mielestäni on tärkeää, että Onlyfansin kaltaisista alustoista ja seksityön eri muodoista puhutaan rehellisesti. Se, mikä näyttäytyy yhdelle voimaannuttavana, voi olla toiselle karvas pettymys. Samaa sanoi Onlyfansia tekevä nainen, jota haastattelin juttuuni. Etenkin monella nuorella voi olla liian ruusuinen kuva alasta, koska mediassa jutut keskittyvät alan staroihin.

Onlyfansin kaltaisella alustalla on monia rinnakkaisia todellisuuksia. Minulle niistä välittyi se, jossa ansaitseminen on kaikkea muuta kuin helppoa. Sitä samaa todellisuutta katsoo ylivoimaisesti suurin osa Onlyfansin tekijöistä. ●

ONLYFANSIN YMPÄRILLE ON KEHITTYNYT MARKKINOINTI- BISNES, JOKA OPEROI HARMAALLA ALUEELLA.

– Hollywood ei ollut koskaan minulle unelma, sanoo Yhdysvalloissa yli kaksikymmentä vuotta asunut Kirpi Uimonen.

HOLLYWOOD- ASIAANTUNTIJA

Parikymmentä vuotta Los Angelesissa ovat tehneet toimittaja
Kirpi Uimosesta Hollywoodin tähtiloiston asiantuntijan.

TEKSTI TIIU POHJOLAINEN KUVAT ANKE HOFMANN JA HFPA

”YKSITTÄINEN SUOMALAISTOIMITTAJA ON VAIN PIENI OSA HOLLYWOODIN VIHDEKONEISTOSSA.”

Toimittaja **Kirpi Uimonen** puheessa vilahtelevat **George Clooney** ja **Nicole Kidmanin**

kaltaisten näyttelijöiden nimet jokatkuinkin sillä tuttuuden tasolla, jolla yleensä puhutaan vaikkapa naapureista.

– Clooney saattaa hyvinkin lähettää PR-ihmisensä haastatteluhuoneesta pois ja ilmoittaa tälle, ettemme me nyt tarvitse häntä.

Ohimennen Uimonen kertoo, miten George Clooney lausuu hänen nimensä muodossa ”Kööpi”. Tai miten **Colin Farrell** oli edellisviikolla heittäytynyt haastattelussa poikkeuksellisen puhe-
liaksi ja avautunut elämästään erityislapsen isänä.

Ensimmäiset lehtijutut Uimonen kirjoitti 1980-luvun puolivälissä avustaessaan *Seura*-lehden elokuvapalsta. Eipä nuori avustaja tuolloin kotisohvalla *Treffit Elmo*ssa -elokuva arvioidessaan tiennyt, että haastatteli tulevaisuudessa elokuvassa näyttelevää **Rob Lowe**a useita kertoja.

Nyt, viisikymppisenä, Uimonen usein muistuttaa kotimaisia asiakkaitaan, miten suomalainen media on kaukana Hollywoodista, mutta Hollywood vain yhden ihmisen päässä Suomesta. Ja se ihmisen on usein Kirpi Uimonen.

Ei ikinä toimittajaksi

Los Angelesiin Uimonen muutti loppusyksystä 2002, omien sanojensa mukaan rakkauten perässä, mutta töitä tekemään. Työt tarkoittivat journalismia, jonka pariin toimittajasuvun tyttö oli ajautunut hieman varkein.

Aikoinaan lukion jälkeen hän oli toiminut muun muassa Yhtyneissä Kuvalehdissä kerroslähet-

tinä ja koodannut parina kesänä *Seuran* televisiosivuja. Yhtyneillä työskenteli myös Kirpin äiti, toimittaja **Marja-Terttu Luoma**.

Kun äidin kollegat utelivat kesätyöläiseltä, milloin tämä ryhtyy toimittajaksi, ”en koskaan” -vastaus tuli aina napakasti.

Seuraa nuori Uimonen avusti kuitenkin pitkään. Juttuja syntyi niin seurapiiri- kuin rockpalstoille. Sitä kautta kotimainen musiikkibisnes tuli entistä tutummaksi ja kontakteja syntyi. Rohkeutta kerättyään hän uskalsi tarjota freelance-juttuja nuorisolehti *Suosikkiin* vuonna 1997.

Hollywood ei ollut unelma

Nykyisin Uimosen puheenparressa kuuluu pieni vaikutus yli kahdestakymmenestä Yhdysvalloissa asutusta vuodesta. Puheessa toistuu usein termi *networking*.

Hollywoodissa vuosikausia rakennetuilla henkilökohtaisilla verkostoilla voikin olla valtava merkitys, mutta erilaisten kontaktien tärkeys tuli selväksi jo lapsuudenkodissa.

”Nuorena sain äidiltä neuvon, jota päätinkin noudattaa: – Mene ja tutustu ihmisiin, käy festareilla, matkusta ja verkostoidu. Hanki tietoa”, Uimonen kirjoittaa tänä syksynä ilmestyneessä teoksessaan *Työpaikkana Hollywood* (Docendo).

Verkostoja Los Angelesin suuntaan oli syntynyt alun perin esimerkiksi musiikkijournalismin kautta. Jo parikymppisenä Uimonen saattoi lähteä talveksi Losiin kaverien luokse taskussaan kollegan vinkistä anottu toimittajaviisumi. Tarkoitus oli pitää hauskaa ja tehdä juttuja, ei niinkään kohdata tulevaa puolisoa.

Vaikka Uimonen eteni sittemmin

Suosikin toimitussihteeriksi ja -päälliköksi, ennen pitkään hän kuitenkin muutti kumppaninsa kotimaahan.

Aikomuksena ei ollut kasvaa Hollywood-asiantuntijaksi. Eihän Uimonen ollut osannut edes ajatella jäävänsä Kaliforniaan.

– Hollywood ei ollut koskaan minulle minkäänlainen unelma, hän sanoo.

– Ja kyllä minä moneen kertaan myös puuduin kirjoittamaan Hollywood-tarinoita.

Uimonen viittaa erityisesti ensimmäiseen vuosikymmeneen, jolloin hän työskenteli suomalaisen freelance-toimittajan statuksella.

PR-ihmiset kontrolloimassa

Hollywoodin näkökulmasta suomalainen elokuvamarkkina on minimaalinen.

– Yhdysvalloissa ei merkitse paljoakaan, ilmestyykö juttuja Suomessa vai ei, koska ei alueelta rahaakaan liiemmin tule. Yksittäisenä suomalaisena freelancerina olin vain osa viihdekoneistoa, Uimonen sanoo.

Pienen maan freelancerin ominaisuudessa hän osallistui studioiden järjestämiin lehdistötaapahtumiin. Toisinaan nimekästä tähteä saattoi päästä haastatteluun hetkeksi kahden kesken, mutta suurin osa kohtaamisista oli isoja lehdistötilaisuuksia tai pyöreän pöydän haastatteluja, joissa kysymyksensä saivat esitetyä koväänisimmät.

– Hollywoodin koneisto on niin suuri, että toimittajien työntekeä on äärimmäisen kontrolloitua.

Studioiden ja tähtien PR-ihmisillä oli sanansa sanottavana siitä, mihin julkaisuun haastattelu voidaan tarjota, milloin juttu

”TOIMITTAJAN TYÖ HOLLYWOODISSA ON KONTROLLOITUA MINUUTTIPELIÄ.”

ilmestyy – ja erityisesti siihen, minkälaisia kysymyksiä haastattelussa sopii esittää. Aikana ennen selfiekulttuuria studion tilaisuuksiin saattoi saada ikuisen portti kiellon vaikkapa spontaanista kaverikuvasta tähden kainalossa.

– Olin tottunut huomattavasti vapaampaan työnteekoon. Suomessa olin saanut olla toimittajana luova, Uimonen sanoo.

– Monet ihailevat työskentelevä Hollywoodissa. Totta kai siellä kohtaa uskomattomia persoonallisuksia, huippunäyttelijöitä, maailmantähtiä, mutta itse toimittajantyö on kontrolloitua minuuttipeleä.

Palkinnoista päättämään

Hollywood Foreign Press Association (HFPA) tiedetään kenties parhaiten sen järjestämästä vuosittaisesta Golden Globe -gaalasta. Uimonen valittiin jäseneksi vuonna 1943 perustettuun Hollywoodin ulkomaisten toimittajien järjestöön vuonna 2011, aluksi toki vuoden koeajalla.

Kirjassaan Uimonen muistelee jäsenyyden tuomaa valtavaa muutosta työhönsä:

”Statukseni muuttui Hollywoodissa. Sitä ennen pienen maan freelance-toimittajana tekemisilläni ei ollut juuri painoarvoa, mutta yhtäkkiä minua kohdeltiin kuin aikoinaan Suosikin päällikkötehtävissä. Minut tunnettiin etunimellä, mielipiteilläni oli merkitystä ja kutsuja sateli elokuvanäytöksiin ja alan tapahtumiin, joihin minua ei ollut kutsuttu aiemmin.”

HFPA-jäsenyyden myötä Uimosesta tuli yksi Golden Globe -palkinnoista äänestävistä ja päättävistä kansainvälisistä toimittajista. Hän vaikutti jopa siihen, kuka tähti istuu gaalassa milläkin paikalla.

Kultainen maapallo -palkinnoista päättävät haluttiin joka paikkaan.

Järjestön jäsenyys toi toimittajalle aivan uudenlaiset haastattelumahdollisuudet. Enää PR-ihmiset eivät saaneetkaan vaikuttaa haastattelujen sisältöön. Uudenlaista rauhaa työskentelyyn toi myös haastattelujen määrä:

– Teimme kollegoiden kanssa kuusi–seitsemänsataa haastattelua vuosittain. Siksikin uskallan yleensä kutsua itseäni Hollywoodin asiantuntijaksi, Uimonen sanoo ja naurahtaa.

Toimittajajärjestö HFPA lopetettiin viime vuonna. Prosessi oli raskas niin järjestölle ja sen jäsenille kuin Uimoselle itselleenkin. Golden Globe -gaala jatkuu yhä, sillä sen immateriaalioikeudet myytiin toisaalle.

Siksi Uimonenkin on nyt uuden edessä. Muutoksen myötä on syntynyt suomenkielinen kirja, ja lisäksi Uimonen on vastaavana tuottajana dokumentissa, joka tarkastelee ilmastonmuutosta pohjoiskalifornialaisessa Paradisen kaupungissa vuonna 2018 riehuneen metsäpalon näkökulmasta.

Materiaalia riittää myös jatkoon.

– Se määrä, jonka olen tähän mennessä tehnyt haastatteluja! hän sanoo.

– Voisin lopun uraani laatia vain biografioita ja muistelmia, jos niin haluaisin.

Kaikista haastatteluista, kaikista kohtaamisista kertyneestä aineistosta hän on nimittäin tullut myyneeksi Suomeen vain viitisen prosenttia.

– En vielä tiedä, mitä kaikella materiaalilla teen, mutta kyllä se kristallisoituu jossain vaiheessa.

Hänellähän on verkostonsa. ●

Teemu Luukka aikoo tehdä töitä eläkkeelläkin

TEKSTI TIJU POHJOLAINEN

Poliitiikan toimittaja **Teemu Luukka** jää eläkkeelle *Helsingin Sanomista* ensi vuoden alussa. *Lööppi* kysyi, miksi mies tarttuu puhelimeen heti aamulla.

Millä mielin jäät tammikuussa eläkkeelle?

Ei minulla ole aikomustakaan lopettaa työn tekemistä. Muutos on siinä, että siirryn pois työvuoroista. Jatkan freelancerina *Helsingin Sanomien* avustamisena, teen edelleen ravintola-arvioita ja kirjoitan politiikasta. Mutta ensimmäisenä kyllä kirjoitan yhden kirjan.

Saako teoksesi *New Yorkin uhmatar* siis jatkoa?

Ei. Teen Suomen 2000-luvun poliittista historiaa käsittelevän kirjan. Se on analyysi siitä, miten nykyaikaiseen on päädytty. Oikeistovaltaa käsittelevän kirjan on tarkoitus ilmestyä ensi syksynä.

Minkälaista on tehdä töitä politiikan toimittajana?

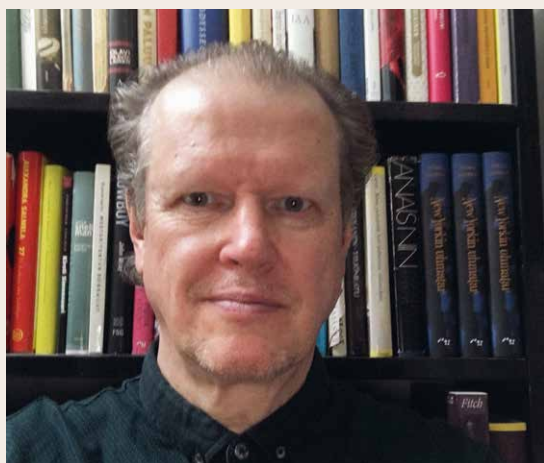
Siinä on tekemisissä olennaisten asioiden kanssa. Työ on dynaamista, asioita tapahtuu niin viiden minuutin kuin viiden vuoden aikajänteellä.

Poliittinen journalismi on alan aarreaitta, jossa saa toteuttaa monia journalismin tyyppisiä – uutisia, henkilöhaastatteluja, reppareita, analyyseja.

Sinut tiedetään ahkeraksi ja varhaiseksi soittelijaksi.

Puhelin on oleellinen työväline. Laskeskelin, että korona-aikaan soitin yhdentoista kuukauden aikana tuhatkunta puhelua hallituslähteille.

Silloin kun tapahtuu, aloitan aikaisin ja työpäivästä saattaa tulla pitkä. Esimerkiksi ministereitä, heidän avustajiaan ja ministeriöiden työntekijöitä saa parhaiten kiinni ennen aamukahdeksaa. On paljon asioita ja prosesseja, joista ei ole heti saatavissa kirjallista, saati julkista tietoa. Niistä ei saa selkoa oikein muuten kuin soittamalla.

Sitäkö skuupin saaminen vaatii – varhaisia aamuja ja pitkiä päiviä?

Skuoppien takana on soittelua, haastattelutekniikkaa, oikean tiedon kasaamista – joskus todella pitkällä aikavälillä – pienistä osista.

Kysymys on myös suhteista. Olen työskennellyt *Hesarissa* 37 vuotta, puhelimessani on aikamoisen suhdeverkoston yhteystiedot.

Mistä skuupista olet ylpein?

Nuorelle taloustoimittajalle oli ammatillinen korkeakoulu, kun aloin vuonna 1988 seurata talouselämän omistus- ja valtasuhteita ravistaneita Kouri-kauppoja. Seurantaprosessi oli pitkä. Kyse oli yhteiskunnallisesti valtavan isosta asiasta ja uutisesta. Se johti KOP:n silloisen pääjohtajan **Jaakko Lassilan** eroon vuonna 1991, kun Kouri-kauppojen yksityiskohdat tulivat julki. Loppuepisodin aikana asuin New Yorkissa ja tapasin Kouria usein. Lopulta *Hesari* julkaisi ensimmäisenä Lassilan eroon johtaneen keskeisen skuupin.

Olet laatinut myös ravintola-arvioita 20 vuoden ajan. Mikä ravintola on jäänyt parhaiten mieleen?

Mieleen jäävät parhaimmat ja huonoimmat kokemukset sekä sellaiset, joista syntyy keskustelua. Mukavinta on, kun löytää vaikkapa lähiöstä tunteuttoman etnisen ravintolan ja auttaa asiakkaita löytämään sen. Sitä kautta on mukana muutoksessa, joka vaikuttaa ravintolan pysyvyyteen. ●

* . CX61 *

HSJ:N VUOTEEN 2024 ON MAHTUNUT MONENLAISTA, ESIMERKIKSI:

**Hyödyllistä tietoa ja tiukkaa
asiaa vierailuilla Ulkopoliittiseen
instituuttiin, Verohallintoon,
Maikkariin ja Yle uutisiin.**

**Elähdyttäviä kulttuurielämyksiä
Musiikkitalon konsertissa,
kotimaisen elokuvan parissa,
taidenäyttelyissä ja
jäsenmatkalla.**

**Luovuus on saanut kukkia muun
muassa piirustusillassa sekä
stand up - ja esseekursseilla.**

**Tarjolla oli myös työssä
tarvittavaa oppia kuvatekoälystä
tekstikehotteiden laatimiseen ja
asiantuntijatekstien editointiin.**

KUVITUS OUTI KAINIEMI

**MILLAISTA KOULUTUSTA TAI TOIMINTAA SINÄ TOIVOISIT VUONNA 2025?
LÄHETÄ TOIVEESI OSOITTEeseen TOIMISTO@HSJ.FI.**